

عنوان درس

آشنایی با صفات حروف

ویژه نوجوان ۱ (راهنمایی)

صالحین استان زنجان
www.SalehinZn.ir

آشنایی با صفات حروف

صفت در لغت به معنای «چگونگی و حالت شیء» و در اصطلاح به معنای «چگونگی و حالتی که در هنگام ادای حروف در دستگاه تکلم پدید می آید» است.

صفات تأثیر مستقیم بر صدای حروف داشته و موجب تشخیص حروف هم مخرج از یکدیگر می گردند، همچنین سایر حروف به وسیله صفات، نیکتر و کاملتر ادا می شوند.

صفات حروف بر دو قسم است: متضاد و غیر متضاد.

صفات متضاد

صفات متضاد صفاتی هستند که دارای صفت ضد خود بوده و در مجموع ده صفت زیر می باشند:

۱ - جهر	۲ - همس
۳ - شدت	۴ - رخوت
۵ - استعلاء	۶ - استفال
۷ - اطباق	۸ - انتفاح
۹ - اذلاق	۱۰ - اصمات

۱ - جهر: در لغت به معنای آشکار بودن و در اصطلاح به معنای «آشکار بودن صدای حرف که در اثر ارتعاش تارهای صوتی در هنگام تلفظ حرف پدید می آید» است، در هنگام تلفظ حروفی که صفت جهر دارند، نفس به همراه آنها جریان ندارد.

حروفی که دارای صفت جهر هستند هجده حرف بوده و عبارتند از:

«ا، ب، ج، د، ذ، ر، ز، ض، ط، ظ، ع، غ، ق، ل، م، ن، و، ی»

۲- همس : ضد جهر بوده و در لغت به معنای «مخفی بودن، صدای آهسته» و در اصطلاح به معنای «صدای آهسته که در نتیجه عدم ارتعاش تارهای صوتی در خلال تلفظ حرف بوجود می آید» است.

ده حرف دارای صفت همس می باشند که عبارتند از : «ف، ح، ث، ه، ش، خ، ص، س، ک، ت»

۳- شدت : در لغت به معنای «قوت» و در اصطلاح به معنای «جس جریان صدا یا هوا در خلال تلفظ حرف» است که در نتیجه برخورد کامل اندامهای صوتی در مخرج حرف پدید می آید.

هشت حرف دارای صفت شدت هستند که عبارتند از : «ا، ج، د، ت، ط، ب، ق، ک»

۴- رخوت : ضد شدت بوده و در لغت به معنای «سستی» و در اصطلاح به معنای «جریان داشتن صدا یا هوا در هنگام تلفظ حرف» است، که در نتیجه نزدیک شدن و عدم اتصال اندام های صوتی در مخرج حرف پدید می آید. حروف دارای این صفت پانزده حرف هستند که عبارتند از : «ث، ح، خ، ذ، ز، س، ش، ص، ض، ظ، غ، ف، و، ه، ی»

نکته : پنج حرف «ر، ع، ل، م، ن» دارای صفت توسط (بین شدت و رخوت) بوده و حالتی بین این دو را دارند.

۵- استعلاء : در لغت به معنای «میل به بلندی» و در اصطلاح به معنای «میل ریشه زبان به طرف کام بالا در هنگام تلفظ حرف» است. در اثر این صفت، حرف درشت و پر حجم تلفظ می شود.

حروف استعلاء هفت حرف هستند که عبارتند از : «خ، ص، ض، ط، ظ، غ، ق»

۶- استفال : ضد استعلاء بوده و در لغت به معنای «پایین آمدن» و در اصطلاح به معنای «پایین آمدن ریشه زبان در هنگام تلفظ حرف» است، این صفت موجب نازک و کم حجم تلفظ شدن حرف می گردد و غیر از حروفی که صفت استعلاء دارند بقیه حروف دارای صفت استفال هستند.

۷- اطباق : در لغت به معنای «چسباندن و روی هم قرار دادن دو سطح» و در اصطلاح به معنای «منطبق شدن بخشی از سطح زبان با سقف دهان در هنگام تلفظ حرف» است، این صفت موجب درشت و پرحجم تر شدن حروف اطباق از سایر حروف استعلاء می شود.

حروف دارای صفت اطباق عبارتند از : «ص، ض، ط، ظ»

۸- افتتاح : ضد اطباق بوده و در لغت به معنای «باز و گسترده شدن» و در اصطلاح به معنای «جدا بودن و دور بودن سطح زبان از سقف دهان و گسترده شده آن در هنگام تلفظ حرف» است.

به جز چهار حرف اطباق، بقیه حروف دارای صفت افتتاح می باشند.

۹- اصمات : در لغت به معنای «ساکت کردن» و در اصطلاح به معنای «سخت و سنگین ادا شدن حرف» است.

۱۰- ادلاق : در لغت به معنای «تیز کردن» و در اصطلاح به معنای «سرعت و سهولت تلفظ حرف» است و حروف آن عبارتند از : «ب، ر، ف، ل، م، ن»

تذکر : در کلمات چهار یا پنج حرفی عرب، ممکن نیست تمامی حروف آن از حروف اصمات باشد و حداقل یکی از حروف ادلاق در آن آمده است تا از سنگینی تلفظ آن کاسته شود.

